

1. Úvod

Hlavním úkolem základního vzdělávání je, aby si žáci osvojili získávání vědomostí, principy učení. Dokázali pak z takto získaných základů; růst a pokračovat v dalším vzdělávání v oborech středních škol, následně v terciárním studiu, ale současně i v celoživotním vzdělávání, jehož nezbytnost je spojena s rozvojem společnosti a s rostoucími potřebami pracovního trhu. Dalším cílem základního vzdělávání je naučit žáky tvořivě myslet, řešit problémy, všestranně komunikovat, ale i naučit se ohleduplnosti, toleranci k jiným osobám, k odlišným kulturám, vážit si kulturního dědictví společnosti. Žáci by se měli naučit poznávat své schopnosti, možnosti a dovednosti, které v budoucnu mohou uplatnit při rozhodování o své životní cestě či v profesním životě.

1.1. Základní školství obecně

Základním vzděláváním prochází v České republice prakticky každé dítě ve věku 6 – 15 let. Pouze mizivé procento dětí je osvobozeno od povinné školní docházky. I děti těžce mentálně postižené jsou vzdělávány v odpovídajících typech škol. V posledních letech mohou některé děti I. stupeň základního vzdělávání absolvovat i formou individuálního vzdělávání.

Základní vzdělávání v předrevolučním období zajišťovaly základní školy, speciální základní školy, pomocné a zvláštní školy. Pohybově nadané děti mohly, a i v současnosti mohou po ukončení I. stupně odcházet studovat osmiletý obor tanec na konzervatořích. Novelou školského zákona z roku 1989 byla zkrácená povinná školní docházka z 10 na 9 let, přičemž 9.ročník nebyl povinný a žáci mohli odcházet na střední školy již po ukončení 8.ročníku. Také se vznikem víceletých gymnázií mohly nadané děti odcházet ze základních škol ještě před ukončením základního vzdělání a toto si plnit na víceletých gymnáziích, která začala vznikat jako 6letá (pro žáky s ukončeným 6.ročníkem základní školy), sedmi a osmiletá (pro žáky s ukončeným I.stupněm základní školy). Další novelou zákona z roku 1995 je základní škola tvořena prvním stupněm, který je pětiletý a druhým stupněm, který je čtyřletý. Toto ustanovení vstoupilo v platnost až školním rokem 1996/97 a do této doby byl jak první stupeň, tak i druhý stupeň čtyřletý (9. ročník základní školy byl nepovinný, žáci mohli odcházet na střední školy po ukončení 8. ročníku). V tomto školním roce byla také zrušena 7letá gymnázia. V současné době základní vzdělávání v ČR zajišťují především základní školy pro děti bez speciálních vzdělávacích potřeb a základní školy pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami.

Naopak žáci, kteří nevládají učivo na základních školách, či nestačí tempu nebo stylu práce a nebo ti, u nichž se vyskytnou zdravotní potíže, mohou být převedeny se souhlasem svého zákonného zástupce do tříd pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Současně na některých školách fungují specializované třídy pro žáky sluchově, zrakově, tělesně či mentálně postižené a také specializované třídy pro žáky s poruchami učení a chování. Žáci s těžkým mentálním postižením, žáci s více vadami a žáci s autismem mají právo se vzdělávat v základní škole speciální (dříve pomocné škole), nejsou-li vzdělávání jinak.

Těm, kteří nedokončí základní vzdělávání a chtějí si vzdělání doplnit, může základní a střední škola po projednání se zřizovatelem a krajským úřadem v souladu s rámcovým vzdělávacím programem základního vzdělávání zajistit kurzy pro získání základního vzdělání.

1.2. Základní vzdělávání v některých zemích EU

V zemích Evropské unie bývá situace v základním vzdělávání obdobná. V sousedním Německu povinná školní docházka všech dětí začíná ve věku 6 let a obvykle trvá 12 let – z toho 9 let řádného studia a tři roky studia s částečnou školní docházkou (tj. v učňovských školách). U jižních sousedů – v **Rakousku** je povinná školní docházka devítiletá. Začíná 1. září následujícího po ukončení šestého roku věku dítěte a končí ve věku 15 let. Obdobně jako v naší republice, mohou žáci plnit první až čtvrtý ročník povinné školní docházky v národní škole či zvláštní škole, pátý až osmý ročník v hlavní škole, či ve vyšším stupni národní (i zvláštní) školy anebo v 1. až 4. ročníku vyšší všeobecné vzdělávací školy (obdoba našich gymnázií). Devátý ročník v polytechnickém ročníku či v 1. ročníku některé střední a vyšší odborné školy, 1. ročníku ústavu pro pedagogiku mateřských škol, ale samozřejmě další docházkou do národní, hlavní nebo zvláštní školy. V **Dánsku** se povinného

devítiletého vzdělávání účastní děti ve věku 7 – 16 let. Dánský systém vzdělávání nerozlišuje mezi primárním vzděláváním a nižším sekundárním. Zajímavé je, že vzdělávání je povinné, ale nikoli docházka do školy. V **Belgii** trvá povinná školní docházka 12 let a je určena dětem od 6 do 18 let. Děti jsou povinny navštěvovat školu do věku 15 let, dokončit primární vzdělávání a alespoň první dva ročníky sekundární školy. Tohoto primárního vzdělávání se účastní děti ve věku od 6 do 12 let a dělí se na tři cykly po dvou letech. Žáci, kteří nedokončili první dva ročníky sekundárního vzdělávání, musí studovat formou plné školní docházky až do věku 16 let a následující 2 roky (do 18 let věku) mohou navštěvovat povinné vzdělávání s částečnou školní docházkou. V **Itálii** je povinná školní docházka osmiletá a začíná ve věku 6 let a pokračuje až do 14 let věku. Zahrnuje pět let primární (trvá pět let; od 6 do 11 let věku) a tři roky nižší sekundární školy.

U našich blízkých sousedů v **Maďarsku** začíná povinné vzdělávání v 6 nebo 7 letech, v závislosti na zralosti a končí v 16 letech. V prvních 10 letech ve škole se žákům dostává základního vzdělání a na konci tohoto období žáci, kteří nemají v úmyslu složit maturitní zkoušku na střední škole, skládají základní zkoušku. Povinné vzdělávání může být rovněž ukončeno na střední všeobecně vzdělávací škole nebo na odborné škole. U severních sousedů – v **Polsku** povinné základní vzdělávání začíná ve věku 7 let. Tato povinná školní docházka trvá 9 let a zahrnuje 6 let primárního vzdělávání na základní škole a 3 roky na nižší sekundární škole. Vzdělávání v **Litvě** zdědilo sovětskou strukturu a výsledkem je skutečnost, že primární stupeň (4 roky) není často oddělen od sekundárního (trvá 6 let) . Z toho vyplývá, že základní povinné vzdělávání trvá celkem 10 let (od 6 do 16 let věku žáka).